

Tema: När
pendling blir
ett hinderlopp

03

Innhold

Ledare: Gränshindren får oacceptabla konsekvenser	3
Valgerður får inte föräldrapenning på grund av hemadressen	4
Alla problem går att lösa - men lika viktigt är att hindra att nya uppstår	6
Den typiske gränspendlaren är en svensk.....	8
Arbejdspendlere over Øresund: Vi føler os både danske og svenske.....	11
Flest svenskere jobpendler til Danmark	13
Pendling är både ett hot och en möjlighet för Island	15
Den nordiska familjen - vad håller den samman?	18
Vad med en personlig tränare - av hjärnan?	21
Utstationerade arbetstagare får bättre skydd i nytt EU-direktiv	23
Generationerna växer i sär	25

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
Postboks 6954 St. Olavs Plass
NO-0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo, på oppdrag fra Nordisk ministerråd.

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

redaksjonen@arbeidslivinorden.org

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave, som kan bestilles gratis fra www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i Norden (online)

Ledare: Gränshindren får oacceptabla konsekvenser

Ett långt och omfattande arbete för att först hitta de viktigaste problemen som kan uppstå när en nordisk medborgare arbetar i ett annat land inom Norden, och sedan föreslå lösningar, håller på att slutföras.

KOMMENTAR

15.04.2012

TEXT: BJÖRN LINDAHL, VIKARIERANDE REDAKTÖR

På en konferens i Sandvika, utanför Oslo, den 19 april kommer en rapport presenteras med 36 gränshinder som alla gör Norden till en mindre flexibel arbetsmarknad än vad den kunde vara – och som kan orsaka stora problem för dem som berörs.

Vi beskriver ett fall hur illa det kan gå. Isländskan Valgerdur Thordis Snæbjarnardóttir som flyttade till Norge för att arbeta för en norsk resebyrå som specialiserat sig på att arrangera resor till Island. 2008 bestämde hon och mannen sig för att flytta tillbaka till Island, där Valgerdur blev gravid. Hon fortsatte att arbeta för samma resebyrå och betalar skatt och social utgifter dit.

Men i samband med flytten hamnade hon mellan två stolar. Varken Norge eller Island vill betala ut föräldrapenning till henne. Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden visar sig ha hål som medborgare som vill göra rätt för sig ändå faller i.

De flesta som gränspendlar eller arbetar i ett annat land är emellertid nöjda. Det handlar inte bara om att få ett jobb eller att få högre lön. Lika mycket är det utmaningen och möjligheten att få utveckla sin kompetens som lockar.

- Vi upplever att få det bästa av både Danmark och Sverige på det här sättet, säger Per och Eva Andreasson, som bor utanför Malmö, men som

bägge pendlar på femte året för att arbeta i Köpenhamn.

En halv miljon nordbor har antingen flyttat till ett annat nordiskt land eller gränspendlat de senaste tio åren. Mellan åren 2001 och 2008 ökade gränspendlingen i Norden med 166 procent.

Den typiska pendlaren är svensk. De största strömmarna går från Sverige till Norge och Danmark, visar en ny rapport som den Statistiska Centralbyrån utarbetat, på uppdrag av Nordiska ministerrådet.

För första gången får vi veta mer om vem som pendlar och varför.

- Det som överraskat oss är att inte fler varit arbetslösa innan de sökte jobb i grannlandet. Drivkraften verkar vara att det är attraktivt att söka jobb utanför det egna landet, snarare än att man drivs av arbetslöshet, säger Carl-Gunnar Hanaeus vid SCB.

Det är hög tid att gränshindren får den uppmärksamhet de förtjänar. Ett av initiativen som Nordiska Rådet tagit är att det hålls en debatt mer eller mindre samtidigt om frågan i alla de nordiska länderna.

Resekonsulenten Valgerður Þórdís Snæbjarnardóttir tillsammans med sonen Róbert Aron Larssen, knappt 9 månader.

Valgerður får inte föräldrapenning på grund av hemadressen

En isländsk kvinna som bor i Island, men som jobbar för ett Oslo-baserat företag upplevde arbetspendlarnas mardröm. Trots att hon har betalat sin avgift till försäkringskassan i Norge sedan 2003 får hon ingen föräldrapenning. Hon vet inte ens vem som ska betala sjukhusräkningen när hon födde sin son. Varken Norge eller Island vill betala.

TEMA

15.04.2012

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR, FOTO: GUNNAR V. ANDRÉSSON

Resekonsulenten Valgerður Þórdís Snæbjarnardóttir fick sonen Róbert Aron Larssen i Reykjavík i början av augusti 2011, där hon bor med sin norska sambo.

Snæbjarnardóttir har jobbat för resebyrån Islandia Travel i Oslo sedan 2006. Hon bodde i Norge 2003-2008 men flyttade sedan till Island och har jobbat därifrån sedan dess. Hon har fått sina lön i norska kronor och naturligtvis betalat skatt och avgifter till den norska staten.

- När jag blev gravid kontaktade jag NAV för att få information om hur det skulle bli med föräldraledigheten, säger Valgerður Þórdís Snæbjarnardóttir.

NAV är den norska välfärdsmyndigheten som bildades genom att arbetsförmedlingen, försäkringskassan och den kommunala socialtjänsten slogs ihop.

"Bara en formalitet"

- Vi fick svaret att eftersom jag var medlem i försäkringskassan skulle ansökan endast bli en formalitet, jag skulle garanterat få föräldrapenning, fortsätter hon.

Snæbjarnardóttir fick besked att hon skulle skicka in en ansökan två månader före den beräknade förlossningen. Hon skickade det i god tid men fick då svaret att hon borde ha ansökt om föräldradigheten fyra månader före den beräknade förlossningen. Avslag kom sedan i slutet av september. Orsaken var att hon inte var medlem i försäkringskassan i Norge trots att hon hade betalt till den.

Snæbjarnardóttir har haft samma jobb på samma arbetsplats sedan 2008. Hon säger att inom turismen spelar det ingen roll exakt på vilket kontor man sitter.

- Jag jobbar fortfarande för samma resebyrå i Norge, förklarar hon.

- Men nu har jag en isländsk adress. Tidigare hade jag en norsk adress, fortsätter hon och tror att det är folkbokföringsadressen som skapar problemen.

Ingen självklarhet med föräldrapenning

Snæbjarnardóttir åkte till Norge i höstas för att undersöka varför hon inte fick föräldrapenning, trots att hon har betalat till kassan under alla dessa år. På NAV rekommenderades hon en retroaktiv ansökan om att bli medlem i försäkringskassan.

Hon har nu skickat in en anmälan till NAV.

Hon har också ansökt om blanketten E101 hos NAV.

Snæbjarnardóttir har inte fått föräldrapenning sedan förlossningen i början av augusti. Hon och hennes man hade en reservfond som de använde först. Nu har de sålt lägenheten de hade i Oslo för att kunna försörja familjen.

- Det verkar inte vara en självklarhet att jag får föräldrapenning, säger hon.

Fakta

Valgerður Þórdís Snæbjarnardóttir arbetar för resebyrån Islandia Travel i Norge. Hon har sonen Róbert Aron Larsen, knappt 9 månader, tillsammans med sin norska sambo.

Snæbjarnardóttir hade 10 000 norska kronor i månaden som resekon-sulent på resebyrån men har inte fått föräldrapenning sedan förlossningen eftersom försäkringskassan i Norge inte vill betala.

Essi Rentola har varit ordförande för den grupp nordiska tjänstemän som föreslagit hur gränshindren ska kunna lösas. Här vid en konferens om det temat i Riksdagshuset i Stockholm.

Alla problem går att lösa - men lika viktigt är att hindra att nya uppstår

Gränshinder är ett ord som inte riktigt talar om vad det handlar om. Att ta sig över gränsen är det minsta problemet för medborgarna i Norden, som haft en gemensam arbetsmarknad och sluppit visa passet ända sedan 1954.

TEMA

15.04.2012

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det är när man väl flyttat eller pendlat en tid som problemen uppstår. Det gränshinder som just nu står högst upp på listan är arbetslöshetsförsäkringen.

- Oflexibla regler inom arbetslöshetsförsäkringen gör att gränspendlare och människor som flyttar inom Norden riskerar att "åka ur" arbetslöshetsförsäkringen eller få drastiskt minskad ersättning vid arbetslöshet, på grund av flytt eller arbete på andra sidan gränsen, säger Lóa Brynjúlfsdóttir, som är generalsekreterare i Nordens Fackliga Samorganisation, NSF.

- Problemen uppstår när varje enskilt lands regelverk krockar med ett annat lands regelverk. Därför måste de nordiska systemen för arbetslöshetsförsäkring samordnas bättre.

36 gränshinder

2007 upprättade Nordiska ministerrådet ett Gränshinderforum som sedan dess har lett av Ole Norrback. Det är en grupp av tidigare politiker med stor erfarenhet av hur samhället fungerar. Gränshinderforum har identifierat 39 gränshinder som senare krympt till 36 hinder

som en grupp av tolv nordiska tjänstemän fått ansvaret att hitta lösningar på.

- Vi har lämnat en slutrapport med lösningsförslag på alla de 36 gränshinder som finns på listan. I vissa fall har vi ändrat på frågeställningen eftersom beskrivningen inte var exakt - är det inte snarare det här som är det underliggande problemet, har vi frågat oss, säger Essi Rentola, koordineringschef för internationella ärenden på Folkpensionsanstalten, FPA, i Finland.

Slutrapporten ska presenteras på en konferens om gränshinder som Norge, som har ordfrandeskapet i Nordiska ministerrådet, bjudit in till. Arbetet kommer därefter att rapporteras till socialministrarna i juni och arbetsmarknadsministrarna i september.

- Alla problemen går att lösa, men vi har inte beräknat vad kostnaderna blir, säger Essi Rentola.

I vilket fall som helst innebär gränshindren också kostnader i form av mindre flexibla arbetsmarknader och färre möjligheter för de som bor i de nordiska länderna.

Nya hinder skapas hela tiden

Men både Essi Rentola och hennes grupp och tjänstemän och Gränshinderforum varnar för att om det inte etableras rutiner för att förhindra uppkomsten av nya hinder, skapas det nya hinder snabbare än de hinner lösas. Varje gång en ny lag eller ny reform införs så bör också de negativa följderna för den fria rörligheten utredas.

- När en lagändring görs är det ofta bråttom. Politikerna vill lösa en viss fråga i det egna landet och tänker inte vilka konsekvenser det kan få för medborgare som bor i ett annat land, säger Essi Rentola.

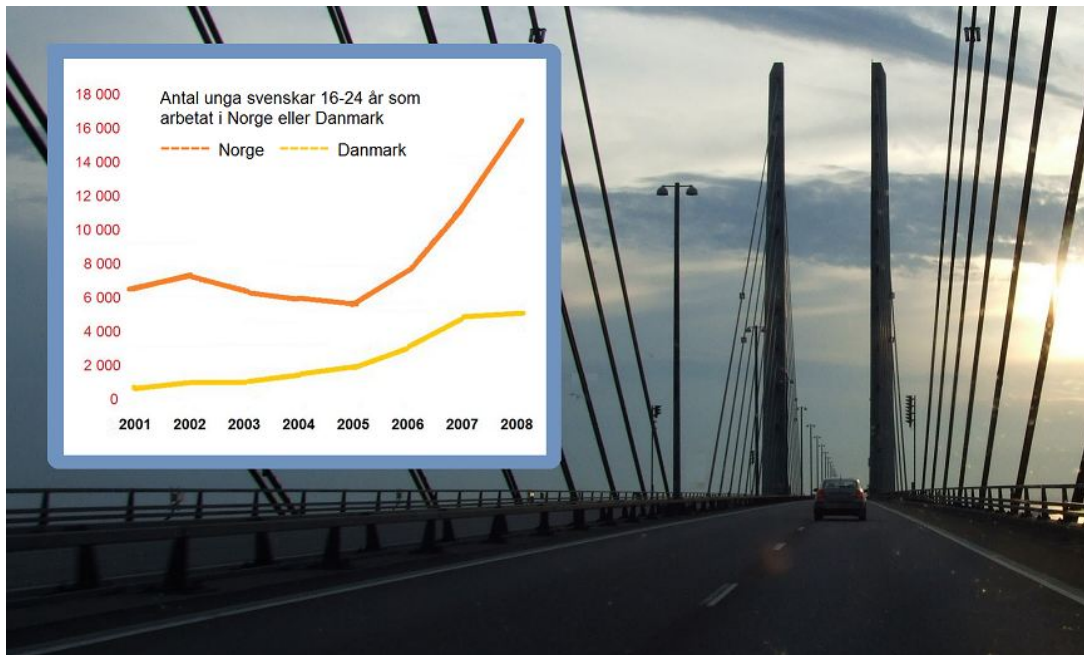
En fråga som ofta ställer till problem är skattereglerna.

Dansk kapitalpension som intjänats i Danmark, beläggs till exempel med en avgift på 40-60% i Danmark, om den förs ut av landet i samband med en flytt.

När pensionen sedan mottas i det nya landet (Norge eller Finland) beskattas pensionen på nytt. Ingen avräkning sker mot avgiften då skat-

ter och avgifter inte avräknas mot varandra enligt det nordiska dubbelbeskattningsavtalet.

Ett sätt att lösa problemet vore att det nordiska dubbelbeskattningsavtalet ändras så att avgifter och skatter blir ömsesidigt avräkningsbara mot varandra.

Antalet ungdomar som söker jobb i Norge har ökat kraftigt. 2008 arbetade 16 000 i Norge och 5 000 i Danmark. Bilden visar Öresundsbron.

Den typiske gränspendlaren är en svensk

Mellan åren 2001 och 2008 ökade gränspendlingen i Norden med 166 procent. Det visar en kommande rapport från svenska statistiska centralbyrån, SCB, som presenteras i maj. Det är framförallt svenskar som söker sig till de nordiska grannländerna och idag kommer 80 procent av de nordbor som pendlar till Danmark och Norge från Sverige. Framför allt verkar det vara möjlighet till högre lön som lockar

TEMA

15.04.2012

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: BJÖRN LINDAHL

- Att arbeta i Norge är en jättebra möjlighet för människor i vår region och många här ser det som självklart. Norge är så nära och ses av många som del av samma område. Där finns en stark arbetsmarknad och lönerna är bättre, berättar Marisa Chefe Conde vid arbetsförmedlingen i Arvika, ett av de områden i väs-

tra Sverige där gränspendling hör till mångas vardag.

Rörliga svenskar

En gränspendlare är en person som bor i ett land och får sin huvudsakliga lön från jobb i ett annat. Mellan åren 2001 och 2008 har gränspendlingen ökat kraftigt och det är svenskar

som står för i stort sett hela ökningen. År 2008 arbetspendlade cirka 47 000 arbetstagarer mellan de nordiska länderna och åttio procent av dem var svenskar. Något fler svenskar söker sig till Norge än till Danmark, men arbetskraftspendlingen ser olika ut i de olika regionerna. Öresundsområdet är speciellt eftersom det domineras av två stora städer medan pendlingen till Norge är mera spridd.

Det visar rapporten "Gränspendlingen från Sverige till Danmark och Norge åren 2001-2008" som presenteras i början av maj. Den har gjorts av Statistiska Centralbyrån i Sverige på uppdrag av Nordiska Ministerrådet och bygger på ett samarbete mellan statistikmyndigheterna i Sverige, Norge och Danmark. Rapportens syfte är att visa hur rörelserna över gränserna ser ut och också att se vad som kännetecknar den typiske gränspendlaren. Tanken är att därigenom ge information som kan ge stöd till regionala beslutsfattare.

– Det är viktigt att ha en karta över var de stora rörelserna sker. Det har betydelse för näringsliv och tillväxt i gränsregionerna. Syftet med gränspendling är att skapa en större arbetsmarknad och ju större den är, desto produktivare kan den bli, säger Carl-Gunnar Hanaeus, utredare i statistik som rör arbetsmarknaden på SCB.

Mer morot än piska

Den typiske gränspendlaren är ganska ung – hälften är under 35 år. Drygt femtio procent har gått gymnasiet och en tredjedel har eftergymnasial utbildning. De som har högre utbildning är ofta sjuksköterskor, läkare, företagsekonomer och tekniker. Över hälften av gränspendlarna var 2006 ensamstående och av dem som var gifta eller sammanboende hade en lägre andel hemmavarande barn än de som arbetade i Sverige. Ännu är det fler män än kvinnor som gränspendlar, men kvinnorna är på frammarsch. Det gäller särskilt till Danmark, där kvinnornas andel av gränspendlingen stigit från en tredjedel till 40 procent. Också till Norge arbetspendlar allt fler kvinnor under den undersökta perioden och deras andel är nu cirka en tredjedel. Den genomsnittliga gränspendlingsperioden varade i tre år och 2006 visade det sig att cirka en tredjedel av dem som valde att arbeta i grannlandet var förstagångspendlare.

- Det som överraskat oss är att inte fler varit arbetslösa innan de sökte jobb i grannlandet. Drivkraften verkar vara att det är attraktivt att söka jobb utanför det egna landet, snarare än att man drivs av arbetslöshet, säger Carl-Gunnar Hanaeus vid SCB.

Gränspendlarna återfinns i alla branscher, men söker sig framför allt till tjänstenäringarna. Den bransch som har vuxit mest är personaluthyrningsbranschen som mellan åren 2001 och 2008 ökade med 758 procent, följt av detaljhandeln som under samma tid ökade sin andel av svensk arbetskraft med 355 procent. Hälso- och sjukvårdens lockar cirka åtta procent av gränspendlarna under hela den undersökta perioden, medan tillverkning och byggverksamhet har minskat sin andel.

Strömmar som ändrar riktning

Att människorna rör sig över de nordiska gränserna för att arbeta är inget nytt, utan har tvärtom uppmuntrats i de nordiska länderna. Tanken är att när behov matchas med efterfrågan så stärks den nordiska konkurrensförmågan i sin helhet. Sedan 1954 har nordbor kunnat röra sig fritt mellan länderna utan arbetstillstånd och i praktiken långt innan dess. Ser man över tid så förändras strömmarnas riktning. På 1960- och 70-talen var Sveriges arbetsmarknad intressant för sina nordiska grannar, inte minst kom många finländare. Svenskarna då for till Norge och Danmark framför allt för att handla.

I dag rör sig strömmarna i motsatt riktning. Svenskar i Öresundsregionen pendlar till Köpenhamnsområdet och i de svenska gränskommunerna framför allt i västra Värmland och Västra Götaland pendlar många till Östfold eller Oslo. Årjäng, som är gränskommun i västra Värmland, hör till exempel till Oslos lokala arbetsmarknad. Också Strömstad och Tanum i Sverige utgör tillsammans med Sarpsborg, Fredrikstad, Halden och flera mindre närliggande kommuner en lokal arbetsmarknad och i Västra Götalandsregionen samarbetar man över gränsen för att underlätta pendlingen och skapa en större arbetsmarknad. En viktig del av samarbetet är att förstå hur arbetskraften rör sig i regionen, ett samarbete som bland annat görs i projektet KUSK inom ramen för Interreg Sverige-Norge programmet. KUSK står för kompetens, utveckling, statistik och kommunikation.

- Norsk ekonomi har högre tillväxttakt och de är beroende av oss som arbetskraft och vi av dem för arbetstillfällen. Norrmän investerar också i företag, de handlar och många tillbringar sin fritid här, säger Christina Christiansson, analytiker vid regionalutvecklingssektariatet Västra Götalandsregionen.

Liten oro för kompetensflykt

Varför svenskarna är de som idag står för i stort sett hela gränspendlingen har inte den nya undersökningen haft till uppgift att kartlägga. De som jobbar med gränspendling mot Norge ser aktiva, intresserade norska arbetsgivare som gärna anställer svenskar.

- Det finns ett jättestort intresse hos de norska arbetsgivarna för att anställa svenskar, som de ofta beskriver som engagerade, servicemedvetna och ansvarstagande. Det är ett plus att vara svensk och i Norge finns idag behov i alla branscher, säger Marisa Chefe Conde vid arbetsförmedlingen i Arvika.

Utredning visar heller inte på att det sker en kompetensflykt, eller så kallad "brain drain". De högutbildade pendlarna är relativt få och inom hälso- och sjukvård handlar det ofta om kortare vikariat, kanske under semester eller ledighet från det fasta jobbet i Sverige. Att Sverige skulle förlora kompetens, till exempel inom hälso- och sjukvården där det råder brist också i Sverige, är heller inte Marisa Chefe Conde erfarenhet utifrån de människor hon möter.

- De sjuksköterskor som jobbar i Norge verkar i regel inte flytta, utan provar på det och kommer tillbaka. För många andra är det en möjlighet att få bättre lön och prova på olika jobb. Det är ju också en merit att man vågat jobba i ett annat land. Det visar på initiativ och ger nya kunskaper man kan bidra med, säger hon.

Christina Christiansson anser dock att de demografiska förändringarna, där allt fler går i pension kan innebära en hårdare konkurrens om arbetskraften.

- Det är viktigt att vara medveten om att det på sikt kan bli en stor utmaning att hitta arbetskraft inom vård och omsorg, då andelen äldre ökar samtidigt som en stor del av den nuvarande arbetskraften går i pension, säger hon.

Både Carl-Gunnar Hanaeus på SCB och Christina Christiansson på Västra Götalandsregionen är oroliga över hur man i framtiden ska kunna få fram den statistik som visar hur arbetskraften rör sig över gränserna. Rapporten som nu redovisats kom till på initiativ av Nordiska Ministerrådet, och bygger på tidigare producerad statistik. Framöver vet man inte hur statistiken ska finansieras, varför det är oklart om det blir någon mer produktion för senare årgångar. Helst vill man se en samnordisk finansiering, men finländarna vill inte vara med och danskarna har mest intresse av att kartlägga pendlingen i Öresundsområdet. Hittills har Västra Götalandsregionen satsat egna pengar, liksom region Skåne.

- När vi visar hur människorna rör sig över gränsen ger vi underlag till de regionala beslutsfattarna och skapar motiv för samarbete. För Sverige är ju gränspendlarna också ett nationellt intresse eftersom svenskar tjänar 20 miljarder kronor utanför Sverige, vilket inte beskattas i Sverige trots att människor bor här, säger Carl-Gunnar Hanaeus.

Per Andreasson med Øresundsbroen i baggrunden

Arbejdspendlere over Øresund: Vi føler os både danske og svenske

På femte år pendler svenske Per Andreasson og hans hustru dagligt mellem hjemmet i Sverige og job i Danmark. Parret oplever at få det bedste af begge verdener.

TEMA

15.04.2012

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: TOMAS BERTELSEN

Hver morgen sætter svenske Per Andreasson og hans hustru Eva sig ind i hver sin bil foran hjemmet i et nyere villakvarter i udkanten af Malmö og sætter kursen over Øresundsbroen. Han for at passe sit job som Chef Pricing & Underwriting Danmark i forsikringselskabet Codans hovedkontor centralt i København. Hun for at køre til Smørum nord for København, hvor hun er audiolog hos høreapparatproducenten Oticon.

- Sådan har vi levet i en årrække, og vi stortrives med det. Vi oplever at få det bedste af både Danmark og Sverige på den her måde, siger Per Andreasson.

Parret har haft job i Danmark i 12 år. Per Andreassons danske arbejdsliv startede, da den danske forsikringskoncern Codan i 1999 fusionerede med svenske Trygg-Hansa. Dengang arbejdede han i Stockholm, mens hans kone havde fået job på danske Oticon, hvilket betød, at de kun sås i weekenderne. Så Per Andreasson foreslog sin chef, at han blev flyttet til København, og sådan gik det: Parret blev dansk – næsten:

- Vi købte et dejligt hus i Søborg, en rar forstad til København og lagde stor vægt på at blive integrerede. Vi fik dansk omgangskreds, læste danske aviser og holdt fastelavn med vores børn

som alle andre i kvarteret. Det var gode år, husker han.

Hjem til Sverige

Med da børnene nærmede sig skolealderen og Øresundsbroen i mellemtiden var blevet bygget, begyndte Sverige at trække i familien.

- Vi levede et almindeligt dansk liv og tænkte ikke et øjeblik på at flytte tilbage til Sverige, før vores ældste barn skulle til at gå i skole. Selvom jeg taler godt dansk og kender danske samfundsforhold indgående, føltes det alligevel som lidt et handicap at skulle hjælpe dem med lektierne på et andet sprog, og ved at flytte tilbage til Sverige kunne vores forældre lettere give en hjælpende hånd.

Med Øresundsbroen var det pludselig realistisk at bo i Sverige og arbejde i København. Så parret sadlede om og købte et helt nyopført hus i Sverige, bare 500 meter fra Øresundsbroen. Og da de svenske bolig- og bilpriser var væsentligt lavere end de danske, havde parret råd til to biler. Det betyder, at Per Andreassons rejsetid fra villaens hoveddør til kontoret i København kan klares på bare 40 minutter.

- Det fungerer godt at have et ben i hvert land. Vi har Københavns kulturtilbud tæt på og kan samtidig tilbyde vores børn at vokse op i en mindre by.

I kvarteret, hvor Per Andreasson og hans familie bor, lever cirka hver fjerde af nabofamilierne samme slags liv som arbejdspendlere mellem Sverige og Danmark. Og op mod halvdelen af familiens omgangskreds er svenskere, der arbejder i Danmark eller danskere, der er flyttet til Sverige og arbejder i København.

Per Andreassons yngste datter var så lille, da familien flyttede fra Danmark tilbage til Sverige, at hun ikke nåede at lære dansk. Men i Sverige har hun lært dansk. For hendes bedste veninde i villakvarteret har danske forældre.

Mere ens end forskellige

I dag tænker Per Andreasson kun sjældent over at være svensk på sin arbejdsplads. Dels er der cirka 50 svenskere ansat i Codan-hovedkvarteret. Dels kender han efterhånden den danske sprog og de kulturelle forskelle ud og ind. Men den første måned var drøj, husker han:

- Jeg nærmest faldt om af træthed, når jeg kom hjem hver aften. For de kulturelle og især sproglige forskelle var større, end han havde ventet.

- Det er en temmelig stor udfordring at trænge dybt ned i et andet sprog, og det kom lidt bag på mig. I lang tid fandt jeg det eksempelvis svært at forstå samtalerne over frokostbordet i kantine. Jeg skulle virkelig koncentrere mig. Og selv efter alle de år møder jeg stadig hver uge nye danske ord, jeg ikke kendte.

Han skulle også vænne sig til, at danskere er meget mere direkte i deres tone og måde tale sammen på, end svenskere er. Danskerne fortæller dig lige præcis, hvad de mener. I Sverige forsøger man at gå uden om, frem for at være direkte eller kritisk, vurderer Per Andreasson, der etablerede en hjemmeside om at være svensk i Danmark.

I dag er hjemmesiden nedlagt og det er lighederne – ikke forskellene - mellem danskere og svenskere, der forekommer ham mest slående:

- I dag tænker jeg tit på, hvor overraskende meget vi har til fælles og hvor ens vi trods alt tænker og taler, selvom vi har vandet og en landsgrænse imellem os.

Flest svenskere jobpendler til Danmark

Tusindvis af mennesker pendler til Danmark fra nabolandene for at arbejde – især svenskere. Men antallet af jobpendlere falder, når krisen kradser.

TEMA

15.04.2012

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: MUSEUM LOLLAND-FALSTER, BORNHOLM MUSEUM

De fleste kunder i Københavns butikker bliver indimellem ekspederet af svenske butiksassistenten, og gæsterne på etableringerne i Nyhavn er vant til at få øllet serveret af en svensk-talende tjener. Svenskere har overhalet tyskere og polakker som den nationalitet, der i størst omfang pendler fra hjemlandet til Danmark for at arbejde.

Sverige er nu det af Danmarks nabolande, hvorfra flest pendler over landegrænsen for at arbejde på danske arbejdspladser. Ifølge den seneste jobpendlingsstatistik fra Arbejdsmarkedsstyrelsen pendlede 13.253 svenskere i 2011 til og fra arbejde i Danmark – svarende til at 8.374 danske fuldtidsjob var besat af svenske pendlere.

For fire år siden var det Danmarks sydlige naboer, Tyskland og Polen, der toppede listen over jobpendlernationaliteter på danske arbejdspladser. Men jobpendlingen til Danmark er aftaget markant i kølvandet på den økonomiske krise, der for alvor ramte Danmark i 2009.

Få danskere arbejder i Sverige

I 2008 – før krisen – arbejdede 19.855 tyske pendlere i Danmark (svarende til 10.911 fuldtidsjob). Sidste år var antallet halveret. Antallet af polske jobpendlere var i 2008 næsten lige så stort og er nu også næsten halveret. Den svenske jobpendling er også gået tilbage men ikke nær så voldsomt som den tyske og polske.

De svenske jobpendlere i Danmark arbejder især inden for handel, i transportsektoren, på hoteller og restauranter, i sundhedssektoren, med rengøring og som videnarbejdere. Tyske jobpendlere er fortrinsvis beskæftiget inden for industrien, i byggebranchen, i transportsektoren og i mindre omfang inden for handel og rengøring.

Danske arbejdsgivere ansætter langt flere litauiske pendlere end tidligere inden for landbrug og rengøring. Der er dog kun cirka 3000 litauere, der pendler til Danmark for at arbejde, og yderst få jobpendler til Danmark fra Estland, Letland, Norge, Finland og Island.

Der er ikke statistik for, hvor mange danskere, der jobpendler i nabolandene, men det står fast, at strømmen af danskere der jobpendler til Sverige er langt lavere end strømmen den modsatte vej. Øresundsinstittet anslår, at kun cirka 700 danskere pendler over Øresund for at arbejde på den svenske side. Dertil kommer at en del danskere, der er flyttet permanent til Sverige på grund af lavere leveomkostninger.

Ny viden om svenske jobpendlere

At jobpendlingen mellem Danmark og Sverige svinger op og ned med de økonomiske konjunkturer er ikke et nyt fænomen, fastslår Øresundsinstittets administrerende direktør, Anders Olshov. Han peger på, at antallet af svenske jobpendlere var på noget nær him-

melflugt i tiåret fra 1999 til 2009, og at der nu er tale om et mindre fald.

Samme tendens viser en ny rapport fra Nordisk Ministerråd: Grænsependlingen från Sverige till Danmark och Norge åren 2001-2008. Rapporten, som Statistiska centralbyrån har udarbejdet, fastslår, at hele 47.000 personer pendlede fra Sverige til Danmark og Norge i 2008, hvilket var en stigning på hele 166 procent siden 2001.

Rapporten ser også nærmere på, hvem de svenske jobpendlere er, og hvor de bor. De svenske, der arbejder i Danmark, bor især i den sydvestlige del af Skåne, mens svenske med job i Norge bor mere spredt i Sverige men med en vis koncentration i Västragötalandsregionen, Värmlands- og Dalarnas län.

Cirka halvdelen af de svenske grænsependlere har en gymnasial uddannelse og en tredjedel har yderligere uddannelse, især virksomhedsøkonomer, teknikere og sygeplejersker og læger. Mere end en fjerdedel af de svenske, der jobpendlede til Danmark og Norge i 2008, var mellem 16 og 24 år.

Lang tradition for jobpendling

Svensk arbejdspendling til Danmark har en lang historie. Ifølge Immigrantmuseet for indvandringens historie i Danmark immigrerede mere end 81.500 svenske i

folk og i anlægsarbejder. En del svenske var derudover beskæftiget som sæsonarbejdere.

For at undgå udnyttelse af den svenske arbejdskraft blev det i 1884 bestemt ved svensk lov, at det kun var svenske, der måtte hverve i Sverige. Arbejderne blev sendt til Danmark eller Nordtyskland med skib ofte i større grupper og ikke sjældent under dårlige vilkår. Størstedelen af de svenske immigranter var unge mænd og kvinder fra landet.

I landbruget var svenskerne beskæftiget bl.a. i dyrkningen af sukkerroer, der begyndte i Danmark fra 1870. Fra 1880erne begyndte skånske bønder at dyrke sukkerroer og den svenske arbejdskraft på de danske roemark blev gradvist erstattet af østeuropæiske sæsonarbejdere.

En del svenske piger arbejdede desuden som malkepiger eller som tjenstepiger i byerne. I 1800-tallet var ca. hver tiende af tjenstepigerne i København fra Sverige.

En del blev dog boende i Danmark og blev dansk gift. En række særlige aftaler i 1880erne og '90erne mellem Danmark og Sverige betød, at svenske indvandrere fik særlige rettigheder. Blant annet fik de adgang til fattighjælp efter 12 år i Danmark.

slutningen af 1800-tallet til Danmark for at finde arbejde især i landbruget, som tjeneste-

Pendling är både ett hot och en möjlighet för Island

Arbetspendling blir allt populärare bland isländska läkare, sjuksköterskor samt hantverkare. De pendlar huvudsakligen till Norge men också till Sverige. Lönen är viktig, men för ett litet land som Island innebär arbetspendlingen till andra länder en möjlighet att utvecklas professionellt.

TEMA

15.04.2012

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR

Isländska sjuksköterskor pendlar mellan Island och Skandinavien, främst Norge. Ordförande för sjuksköterskornas förbund, Elsa B. Friðfinnsdóttir, säger att en undersökning visar att sju procent av de 2 800 förbundsmedlemmarna har arbetat utomlands under det senaste året:

- De har huvudsakligen åkt på kortare arbetsresor till utlandet. Över 80 procent av dem som pendlar har åkt till Norge.

Populärt att pendla

Lönen är viktiga när sjuksköterskorna bestämmer sig för att åka utomlands för att arbeta. Friðfinnsdóttir har endast tillgång till ett mycket begränsad undersökningsmaterial men hon träffar naturligtvis sjuksköterskor regelbundet. Enligt Friðfinnsdóttir säger sjuksköterskorna att de har tjänat stora summor på kort tid på grund av den svaga isländska valutan. Hon har också märkt att pendlandet är mycket populärt bland dem som jobbar i operationssalarna, på intensivvården och på akutmottagningar i Island.

- Många tycker att det är som att gå på vidareutbildning att åka till Norge, säger hon.

- De tycker att det professionellt sett är uppiggande och härligt att byta arbetsmiljö och prova någonting nytt, tillfogar Friðfinnsdóttir.

Sjuksköterskorna säger att arbetsbördan är mindre i Norge än i Island.

- Det känns nästan som att åka på semester, förklarar Friðfinnsdóttir.

Friðfinnsdóttir poängterar att arbetsbördan är enorm på sjukhusen i Island. Om en sjuksköterska insjuknar måste de övriga jobba hårdare för att klara av hans eller hennes uppgifter. Det inte är tillåtet att jobba övertid på grund av ekonomiska nedskärningar på sjukhusen.

Enligt de rapporter Friðfinnsdóttir har fått från pendlande sjuksköterskor har de norska sjukhusen en högre bemanning. Det betyder att varje sjuksköterska tar hand om färre patienter i Norge än i Island.

Också bland läkarna

Sjuksköterskorna har 40 timmars arbetsvecka i Island. De har ofta endast 50-80 procent fast anställning och behåller den gärna. De har möjligheten att pressa ihop sin arbetstid för att få ledigt under en längre tid och kunna pendla. De använder dessutom sin semester för arbetspendling.

- På det sättet kan de jobba tio dagar till tre veckor i Norge för att sedan vända tillbaka till jobbet i Island, säger Friðfinnsdóttir.

Arbetspendlingen är också populär bland isländska läkare. Þorbjörn Jónsson är ordförande för Islands läkarförbund. Jónsson säger att siffrorna visar att isländska läkare flyttar utomlands. Antalet förbundsmedlemmar har minskat med 11 procent på två år. Men arbetspendlingen syns inte i siffrorna.

- Arbetspendlingen har ökat dramatiskt bland läkare efter den ekonomiska kraschen i Island. Det har blivit populärt att pendla, poängterar Jónsson.

Många läkare har ett deltidjobb i Island och ett deltidjobb i Skandinavien. Ibland delar en grupp isländska läkare på en eller två tjänster i Skandinavien. De turas om att bemanna tjänsten. Det är också populärt att vikariera utomlands, speciellt i Sverige.

Har köpt Ophelia

Guðmundur Karl Snæbjörnsson är specialist i allmänmedicin. Han driver arbetsförmedlingen Hvítir sloopar som förmedlar och skaffar arbetsplatser åt läkare, sjuksköterskor och barnmorskor, huvudsakligen i Sverige. Företaget har tre kontor i Sverige och ett kontor i Reykjavík.

Hvítir sloopar har ett samarbete med Skandinavisk hälsovård, Svensk närsjukvård och MediCare. Snæbjörnssons samarbetspartner har dessutom nyligen köpt det svenska företaget Ophelia som har hand om största delen av den svenska pendlingsmarknaden för sjuksköterskor och barnmorskor.

Snæbjörnsson själv slutförde sina studier i Sverige och har bra kontakter med sjukhus och hälsocentraler, inte minst i Sydsverige. De arbetsplatser han har skaffat åt isländsk sjukvårdspersonal under de senaste åren uppgår till många hundra.

Efterfrågan är stor. Sverige och Norge behöver sjukvårdspersonal och de isländska läkarna har ofta slutfört sina studier i Skandinavien och talar flytande svenska eller norska.

- Men vi ska också kunna förmedla arbetsplatser åt svenska eller norska läkare i Island, säger Snæbjörnsson.

Svenska läkare till Island

Snæbjörnsson har stora planer om ett utökat samarbete på arbetsmarknaden i Norden. Språkkunniga röntgenläkare på Island ska kun-

na åta sig uppgiften att undersöka och tolka röntgenbilder som tagits i övriga Skandinavien och skicka sina resultat till respektive sjukhus i Norge, Sverige eller Danmark.

Samarbetsförhandlingar pågår med flera sjukhus i Norge, Sverige och Danmark.

- På det sättet skaffar vi arbetsuppgifter åt läkarna, säger han.

- Det spelar ingen roll om en röntgenläkare sitter i Island eller Sverige. Läkarna måste bara ha kunskap, erfarenhet och språkkunskaper för att kunna utföra sina uppgifter.

Þóra Ágústsdóttir är Eures rådgivare på Vinnumálastofnun, den isländska motsvarigheten till Arbetsförmedlingen i Sverige och NAV i Norge. Hon säger att Vinnumálastofnun inte håller koll på arbetspendlingen från Island. Ágústsdóttir träffar däremot regelbundet islänningar som har ett fast jobb men är intresserade av en arbetspendling till övriga Norden.

- Vi har inga siffror men många frågar vilka möjligheter som finns. Våra klienter går ofta på kurser som Föreningen Norden har för att förbereda isländska familjer för att flytta till Norge, säger Ágústsdóttir.

Ofta är det hantverkare av alla slag som är intresserade av att jobba i Norden. Ágústsdóttir säger att först åker mannen till Norge medan familjen finns kvar i Island tills de har fattat ett beslut om framtiden. Det är inte minst snickare och elektriker som pendlar.

Valutan gör det ekonomiskt

Ordföranden för Samiðn, den isländska motsvarigheten till Byggnads, är Finnbjörn A. Hermannsson. Han säger att fem procent av snickarna bland Samiðns medlemmar har flyttat utomlands för att arbeta men att ännu större andel pendlar mellan länderna.

- I allmänhet åker hantverkarna utomlands för att arbeta tidsbegränsat. Erfarenheten visar att de förr eller senare tvingas välja om de skall bo utomlands eller i Island, säger Hermannsson.

Kristján Þórður Snæbjarnarson är ordförande för Elektrikerförbundet i Island. Trots att arbetslösheten endast är två procent bland elektrikererna i Island pendlar åtta procent av förbundets

5 500 medlemmar. De jobbar två veckor utomlands och stannar en vecka i Island.

- Elektrikerna är efterfrågade i Norden, säger Snæbjarnarson.

- Den isländska valutan är svag och lönerna är bra. Därför är det lönsamt för dem att pendla, säger han vidare.

- Jag har också hört att elektrikerna flyr situationen i Island. De är trötta på den negativa debatten här hemma.

Islands socialminister Guðbjartur Hannesson anser att rörligheten på arbetsmarknaden inte hotar Island. Island har samma problem som den övriga Norden. Svensk sjukvårdspersonal flyttar till Norge, samma har hänt i Danmark. Den isländska sjukvårdspersonalen flyttar bort.

Många isländska läkare har fått sin specialisering i Sverige. Socialminister Hannesson anser att de är beredda att flytta tillbaka till Island om de erbjuds en bra tjänst. Han påpekar att det ibland är svårt för läkarna att upprätthålla sin kompetens på grund av den lilla befolkningen i Island.

- Läkarnas arbetspendling utgör både ett hot och en chans för Island, säger socialministern.

- För det isländska samhället är det ovärderligt att de får möjligheten att upprätthålla sina kunskaper och utöka sin erfarenhet genom att arbeta i övriga Norden, fortsätter han.

Den 23 mars är Nordens dag. Det markerades bland annat på Karl Johan i Oslo.

Den nordiska familjen - vad håller den samman?

Går det att tala om en nordisk familj? Fem länder och tre självstyrande områden som har så starka band till varandra att det mer liknar släktskap än vänskap? 50 år har gått sedan Helsingforsavtalet som reglerar det nordiska samarbetet och 60 år sedan Nordiska rådet upprättades. Vilka är banden som binder ihop Norden?

PORTRETT

15.04.2012

TEXT OCH BILD: BJÖRN LINDAHL

”Norden” har en positiv klang. Ordet förknippas med välfärd, jämställdhet och demokrati. Det är en grupp länder som brukar toppa olika internationella jämförelser på de flesta områden som har med sociala mål.

Visst kan ordet också förbindas med kyla, karghet och för andra folk, en irriterande form av bessenvisshet. De nordiska länderna tror gärna att de ha funnit en modell för att utveckla

samhället som går att exportera till andra länder.

Det finns ingen officiell definition på hur ”den nordiska modellen” ser ut, men det handlar både om en aktiv stat som garanterar en viss grundläggande välfärd till alla medborgare och en samförståndsanda mellan parterna i arbetslivet. Ofta skapas lösningar i ett trepartssamar-

bete mellan regeringen, facket och arbetsgivarerna.

Uttrycket har en så positiv genklang att det socialdemokratiska partiet i Sverige har registrerat det som ett varumärke. Partiet hävdar själv att det vill tydliggöra ursprunget inför ett stort forskningsprojektet "Nordiska modellen till 2030", som Samak (Samarbetsorganisationen för de nordiska socialdemokratiska parterna och fackföreningsrörelsen) ska genomföra fram till 2014.

Registreringsbevis för varumärke

Nordiska Modellen

– Man har haft många olika definitioner på vad den nordiska modellen är. Jag tycker att det behövdes ett klagörande av varumärket. Tittar man på forskning och allt som har skrivits om den nordiska modellen, så har Patent- och Registreringsverket gjort bedömningen att det är den socialdemokratiska nordiska modellen vi pratar om, säger Inger Segelström, som är generalsekreterare i Samak.

Ett varumärkesskydd är ett sätt för socialdemokraterna att förhindra att politiska motståndare hävdar att det är de som har rätt till begreppet. Socialdemokraterna pekar bland annat på att statsminister Fredrik Reinfeldt delade ut skriften "The Nordic Way" när han samlade sina statsministerkollegor från Norden, Baltikum och Storbritannien i februari i år.

Nordiska rådet och Nordiska Ministerrådet har i ett gemensamt uttalande protesterat mot Socialdemokraternas ansökan om varumärkesskydd:

"Den nordiska modellen utgör ett allmän-nordiskt politiskt gods, och kan inte betraktas såsom varande ensidigt svensk eller tillhörande någon särskild politisk gruppering. Den nordiska modellen är en del av hela Nordens och alla nordbors kulturpolitiska arv. Beteckningen "den nordiska modellen" har an-

vänts i olika sammanhang inom det officiella nordiska samarbetet i årtionden, oavsett vilken politisk majoritet som har företrätt regeringar eller parlament."

Den 23 mars flaggades det framför parlamenten med de nordiska flaggorna på det som markeras som Nordens dag. Det var den dagen 1962 Helsingforsavtalet skrevs under, som skulle vidareföra och stärka den gemensamma nordiska arbetsmarknad och passunion som upprättats några år tidigare.

I den ursprungliga så kallade preambeln sägs det att målet med avtalet är att styrka "den nära gemenskap, som i fråga om kultur samt om rätts- och samhällsuppfattning råder mellan de nordiska folken".

Hur ska då detta ske? Jo:

- De nordiska länderna ska samordna sin lagstiftning och sina regler
- Nordiska medborgare ska likabehandlas i alla länderna och ha rätt till samma sociala förmåner.
- Utbildning och behörighet i ett yrke ska gälla i hela Norden.

Målen känns igen från en familj där föräldrarna är måna om att alla barnen ska få samma möjligheter. Men det handlar också om ett modernt äktenskap, med dina barn och mina barn och där alla har sin egen ekonomi. Förhållandet är tillräckligt öppet för att de olika länderna också kan samarbeta med utomstående på vitala områden som säkerhetspolitik och ekonomi.

Det blev inget nordiskt försvarsförbund och länderna valde olika anknytning till Europa. Under 22 år var Danmark det enda EU-landet, 1995 följde Finland och Sverige efter medan Island och Norge nöjde sig med EES-avtalet.

Om man går ut på gatan och frågar är det förmodligen mycket få nordiska invånare som kan ramsa upp någon av de sammanlagt 70 artiklar som styr det nordiska samarbetet. De flesta kan förmodligen inte ens svara på vad Helsingforsavtalet är.

Men inställningen till Norden är ändå mycket positiv. 2009 gjordes en opinionsundersökning där 42 procent av nordborna var positiva till att

de nordiska länderna skulle slås ihop till en förbundsstat. Den skulle i så fall få 25 miljoner invånare och vara den sjätte största ekonomin i Europa.

Alla diskussioner om att verkligen etablera en nordisk union brukar emellertid snabbt stoppas av en enda fråga: Var skulle i så fall huvudstaden ligga? Familjeband brukar också innebära en kamp om uppmärksamheten.

Att Stockholm sedan 2005 marknadsför sig som The Capital of Scandinavia till utländska turister har väckt ont blod i i Oslo, medan Wonderful Copenhagen tar det hela mer med en axelryckning. I samband med årets fastighets- och investeringsmessa i franska Cannes valde många nordmän att klippa bort delen av inträdeskortet där Stockholm skyltade med sin slogan. En nordman har anmält Stockholms slogan till Konsumentverket som vilseledande reklam.

Kanske familjen håller på att falla sönder när de vuxna barnen flyttar ur boet? För många förbinds de fem flaggorna – åtta om man tar med de tre självstyrande områdena Grönland, Färöarna och Åland, mest med campingplatser, motell och matställen vid väggkanten, där de brukar vaka tillsammans.

Den moderna nordismen föddes på slutet av 50-talet när bilarna började rulla. 1945 fanns det 95 000 bilar i Sverige. 1955 släpptes importen fri och antalet bilar ökade snabbt till 750 000. De övriga nordiska länderna följde efter. För befolkningarna som både upplevt krigsåren, då Danmark och Norge var ockuperade och Finland stred med Sovjetunionen, var det naturligt att först resa till grannländerna. En av de viktigaste samordningarna som skedde var att Sverige och Island bytte från vänstertrafik till högertrafik, 1967 och 1968.

Men det räckte med att stoppa och köpa varm korv för att se att det finns stora skillnader mellan länderna. I Danmark är korven illröd, i Norge packas den in i en lompe – en pannkaka av potatismjöl – och i Sverige finns det exotiska

tillbehör som bostongurka och räkmos som är ännu mer färgstarka än de nordiska flaggorna.

Medan 50- och 60-talet var glanstiden för de nordiska politikerna då fundamenten för det nordiska samarbetet lades, med Nordiska ministerrådet som den sista byggstenen 1971, så omsattes den i praktik under 70-talet då framförallt finländarna flyttade till Sverige. År 1970 var inflyttningen som störst, med 90 000 nyanlända finländare. Under åren 1945-1980 uppgick den finska invandringen till 400 000 personer.

Samtidigt har antalet invandrare från andra länder ökat och eftersom de kommer från delvis olika områden bidrar de till att skillnaderna mellan de nordiska länderna ökar. Det bli mer mångfasetterat och komplicerat än vad det var på 60-talet att samlas om "nordiska" värderingar.

Om 90-talet och det första årtiondet av det nya decenniet gått åt till att anpassa sig till EU, så håller samtidigt pendeln att slå tillbaka och Norden har fått en större roll. Delvis sker detta för att länderna blivit mer olika. Det skapar incitament för att flytta mellan länderna.

Statistiken för 2001 – 2009 talar sitt tydliga språk:

- 300 000 personer har flyttat mellan de nordiska länderna.
- 200 000 personer har pendlat mellan de nordiska länderna.
- Nordbornas sammanslagna löneinkomster i grannländerna under perioden var 112 miljarder danska kronor.

Vad med en personlig tränare - av hjärnan?

Till listan över nya yrken kan Arbetstliv i Norden nu också lägga ”personal brainer” och titeln innehåller av finländaren Reidar Wasenius. Han förverkligade nyligen en tjugofem år gammal dröm och öppnade ett träningscenter för hjärnor, BRIIM Center, i Helsingfors.

NYHET

12.04.2012

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO: RICHARD NORDGREN

Wasenius, som sysslat med produktutveckling vid företag som Nokia och Samsung och i ett tidigare liv varit lärare, har de senaste åren ägnat sig åt hjärnträning.

- Jag grät lite i morse. Det här något jag tänkt på i 22 år”, säger han vid öppningstillfället.

Wasenius konstaterar att arbetsgivarens krav på sina anställda är ohållbara och att folk behöver hjälp med att slappna av och ladda batterierna.

Folk förväntas göra många saker på en gång och ändå göra varje sak noggrant.

- De ska fatta snabba beslut på basen av bristfällig information.
- De måste hela tiden lära sig nya saker och minnas en mängd detaljer.
- De ska vara kreativa och innovativa under stress - samtidigt som de förväntas vara ständigt motiverade och positiva.

Det går inte ihop och i vissa branscher, som inom IT, har anställda stora problem.

- Men jag vill skilja detta från mental hälsa. Vi arbetar med folk som inte har någon diagnos - vi lovar inget - och vi har inte satt upp något lyckocentrum.

Wasenius satsar på strategier och konkreta metoder som vem som helst kan använda för att träna minnet och öka koncentrationsförmågan, att vara närvarande. Ljud, ljus, doft, form, mänsklig kontakt – alla medel är tillåtna. Lek och spel är en viktig ingrediens även om Wasenius inte är övertygad om att vad som helst duger.

- Sudoku är roligt, men kan det hjälpa dig i arbetslivet?

Samtidigt passar han på att slå ihjäl några myter, som att somliga är kreativa och andra inte eller att minnet försvagas med åren.

Wasenius är övertygad om att hjärnträning, som huvudsakligen handlar om vardagliga former av inläring, kunde vara ett motmedel mot utslagning. Mer än hundratusen finländare har tvingats gå i tidig pension på grund av mentala problem eller beteendestörningar. De utgör närmare hälften av alla finländare i förtidspension och psykiska problem är den överlägset vanligaste enskilda orsaken.

Tanken är att BRIIM Center, som är fyllt av finländsk design, ska få internationella efterföljare. I Wasenius tankar finns på planer på att öppna liknande anläggningar i Nederländerna, Singapore och Tyskland.

Utstationerade arbeidstagare får bättere skydd i nytt EU-direktiv

Ett byggforetag som anlitar en utländsk underleverantör kommer själv att få stå för dennes løneskuld, om det inte förvissar sig om at underleverantören är seriøs. Det är innebörden av ett nytt forslag till EU-direktiv som ska förbättra skyddet for utstationerede arbeidstagare. Flera av de åtgärder som foreslås är redan verklighet i de nordiska länderna. Sverige ligger dock på efterkälken.

NYHET

12.04.2012

TEXT:: KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR FÖR EU & ARBETS RÄTT

Syftet med det direktivforslag som Europeiska kommissionen lade fram i mars är att förbättra efterlevnaden av det existerande utstationeringsdirektivet. Det är alltså inte tal om at ändra detta; allt som EU-domstolen sade i Laval-målet ska t.ex. fortfarande gälla. Men det finns foretag som missbrukar reglerna, och det finns också brister i medlemsstaternas tillsyn över at de utstationerede arbeidstagarne får de rättigheter som de ska ha. Det hoppas kommissionen at man ska råda bot på med nya regler om bland annat bättere administrativ samarbeide över gränserne, mer enhetlige kontrollåtgärder och, som sagt, solidarisk ansvar for underleverantörers skulder.

Innan något av detta kan bli verklighet ska direktivet dock tröskas genom EUs maskineri, och det återstår at se hur slutresultatet blir när medlemsstaternas regeringar och Europaparlamentet har forhandlat färdigt.

Det står t.ex. redan klart at arbeidsgivarorganisationerne är emot det solidariske ansvaret og kommer at försöka påverka aktörerne i lags-tiftningsprocessen at säga nej till den delen av forslaget. Det blir intressant at se hur de nordiske ländernas regeringar ställer sig. Norge har redan regler om solidarisk ansvar men får,

liksom Island, inte vara med og forhandla om direktivet. I Finland har beställarna en ganske omfattande skyldighet at undersøke om en tilltänkt underleverantör är seriøs, men de blir ikke solidarisk ansvarige for underleverantörrens skulder även om de skulle ha forsummat sin undersøkingsplikt. Danmark og Sverige har inga motsvarande regler. Men bara ett par dager innan direktivforslaget lades fram i Bryssel slöts en blocköverskridande överenskom-melse i Sveriges riksdag om at be regeringen foreslå regler om oppdragsgivares ansvar i sam-band med utstationering.

Direktivet handlar nu ikke bara om at förbättra kontrollen av at utstationerende foretag sköter sig, utan lika mycket om at förhindra at medlemsstaterna har för stränge kontrollåtgärder. Olika former av administrativa krav betraktas nämligen som hinder for den fria rörligheten for tjenester. Derfor ska medlemsstaterna, enligt kommissionens forslag, enbart få ställa följande krav på ett utstationerende foretag:

- at det gör en enkel anmeldelse till landets myndigheter;
- at det håller kopier av anstillningsavtal,

lönespecifikationer, tidsrapporter och
intyg over løneutbetalningar
tillgängliga i landet, och att
handlingarna ska vara översatta om
de inte är orimligt långa;

- att det utser en kontaktperson för att
förhandla med arbetsmarknadens
parter på arbetsgivarens vägnar.

Såväl Danmark som Finland och Norge ställer
redan nu krav som omfattas av de första två
punkterna, medan Sverige fortfarande saknar
något motsvarande.

Den tredje punkten är särskilt intressant för
Sverige och Danmark, vars utstationeringslagar
utgår från att svenska respektive danska fack-
föreningar ska förhandla fram kollektivavta-
med de utländska företagen. För det krävs
förstås att de får tag i någon som är behörig att
förhandla för arbetsgivarens räkning, vilket inte
alltid är lätt om cheferna finns på ett kontor i ut-
landet. Svenska fackliga organisationer har där-
för länge krävt att en sådan regel ska införas,
men har hittills fått svaret att det inte vore
förenligt med EU-rätten. Att Europeiska kom-
missionen nu uttryckligen vill tillåta ett sådant
krav är en framgång för dem.

Generationerna växer i sär

Det är aldrig för sent att bli engagerad i samhället, men Finlands omsorgsminister Maria Guzenina-Richardson upplever att utvecklingen går åt fel håll. Den förväntade livslängden ökar, livskvaliteten förbättras och de gyllene åren blir bara fler.

NYHET

12.04.2012

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN, FOTO: STT-LEHTIKUVA/PRIME MINISTER'S OFFICE

- Attityderna hänger inte med, säger ministern som har personliga erfarenheter av hur fördomsfulla folk kan vara gentemot seniorer.

- Vad är det som gör att klyftan mellan generationerna växer i Finland?, frågade hon när Finland nyligen officiellt invigde Europaåret för aktivt åldrande och solidaritet mellan generationerna.

För Finland, där befolkningen åldras snabbare än på de flesta andra ställen i världen, behövs verkligen ett bra svar på frågan.

- Genom lagstiftning kan vi ju inte tvinga folk att umgås.

Förbud mot ålder

Från publiken hördes kommentarer om att tidningarna borde förbjudas att nämna åldern på de personer som intervjuas, eller att seniorer oftare borde få komma till tals i tv. I stället för att låta folk vara stolta över sin höga ålder behandlas de nedlåtande i det offentliga samtalet.

- Om allt hade varit bra behövde vi ju inte det här temaåret, säger Eikka Kosonen som är chef för EU-kommissionens Finlandsrepresentation.

Arbetshälsoinstitutet har genomfört en rad projekt där arbetsförhållanden, livslång lärande och kompetenspåbyggnad tas i bruk för att hjälpa folk att arbeta längre. Professor Anneli Lepänen slår hål på myten att äldre inte kan lära sig.

- Vi har undersökt skolkök och där visar det sig att åldern inte spelar någon roll för hur folk lär sig. Kompetensen växer hos deltagarna i alla åldrar.

Hon menar att det behövs människor i olika åldrar på arbetsplatserna medan det nu finns ställen där hela generationerna saknas helt. För tio år sedan (1998-2002) hade Finlands regering ett politikprogram för åldrande, men sedan tog ambitionen slut. Nu är ett nytt på gång som ska beakta åldrande i ett bredare perspektiv.